

Теоретико-методологічні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах

В. В. Томашевський

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

Paper received 03.09.17; Accepted for publication 8.09.17.

Анотація. Стаття присвячена аналізу існуючого в науково-дослідній літературі стану щодо теоретико-методологічного обґрунтування питань, пов'язаних з формуванням естетичної культури особистості, і майбутніх дизайнерів зокрема. В своєму дослідженні автор робить спробу визначити сутність та структуру процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, робить детальний аналіз теоретичних передумов вивчення цієї проблеми в науково-педагогічній літературі.

Ключові слова: формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, теоретико-методологічні засади, сутність, структура.

Вступ. Українське суспільство сьогодні знаходиться на етапі свого активного розвитку. Відбувається удосконалення економічної системи, модернізуються соціальні відносини, втілюються демократичні ідеї та принципи, інтегруються соціокультурні цінності України у світове та європейське співтовариство. Можна бачити, що важливі сфери соціально-економічного та культурного життя українського суспільства набувають свого оновлення, що висуває перед кожною людиною вимоги щодо освіти, виховання, розвитку певних якостей тощо.

Упровадження ринкових економічних відносин, посилення ролі демократичних принципів суспільного життя, підвищення ролі культурно-освітніх процесів суттєво актуалізують питання підготовки особистості до життєдіяльності в нових умовах, розвитку її фізичних, психічних, соціальних та духовних цінностей. Предметом особливої суспільної уваги стають процеси, пов'язані з формуванням духовного світогляду людини, системи моральних, правових, естетичних цінностей, життєвих орієнтацій, готовності до професійної діяльності та творчої самореалізації.

Сьогодні вимагає в якості пріоритетного завдання підготовку особистості, здатної активно взаємодіяти зі світом прекрасного, глибоко сприймати, правильно оцінювати, творчо освоювати та використовувати на практиці художньо-естетичні, мистецькі, дизайнерські цінності, надбання митців, художників, дизайнерів, зберігати та примножувати їх у процесі життєдіяльності та культуротворчості. Естетичне ставлення людини до навколишньої дійсності відзначається важливим показником розвитку сучасної людини, її можливості активно взаємодіяти з проявами прекрасного в природі, побуті, праці, навчанні, творчості.

Короткий огляд публікацій по темі. Узагальнення нами основних положень наукових праць в галузі філософії, культурології, естетики, соціології, психології та педагогіки надало можливість визначити такі напрями наукових досліджень, що пов'язані із розв'язанням означеної проблеми: теоретико-методологічні засади навчально-виховного процесу в системі вищої школи (В.Кремін, О.Сухомлинська, Н.Ничкало, М.Євтух та ін.); питання формування художньої культури особистості (К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський та ін.); філософські основи формування естетичної свідомості (Л.Печко, Н.Крилова, В.Кудін, М.Овсянніков, І.Зязюн та ін.); психологічні особливості естетичного ставлення до дійсності і мистецтва (С.Максименко, І.Бех, Л.Виготський, С.Науменко та ін.); питання культурологічного змісту естетичної діяльності (В.Біблер, В.Вікторов, Л.Левчук та ін.); соціологічні аспекти функціонування естетичних і художніх цінностей (Є.Квятковський, О.Семашко, Ю.Фохт-Бабушкін та ін.); теоретичні питання естетичного виховання молоді

(В.Бутенко, С.Коновець, С.Мельничук, Н.Миропольська, О.Рудницька, Г.Шевченко та ін.); теорія і практика дизайн-освіти (Є.Антонович, У.Аренс, Л.Бове, В.Даниленко, І.Крилов, М.Рогожин та ін.).

Метою статті є підведення теоретико-методологічної бази під означені вище процеси, а саме визначення сутності та структури формування естетичної культури майбутніх дизайнерів задля ефективної організації майбутньої професійної діяльності (активного використання естетичного досвіду, цілеспрямованого звернення до цінностей естетичної культури, самостійного прийняття рішень щодо естетичного оформлення певних предметів, процесів, явищ тощо).

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження є праці вчених в галузі естетичної культури особистості, педагогіки та дизайн-діяльності. Методами дослідження означеної вище проблеми є метод теоретичного аналізу та узагальнення.

Результати та їх обговорення. Важливо зазначити, що естетична культура дизайнера належить до складних за своєю природою явищ і тому передбачає відповідне наукове осмислення. За таких обставин відкривається можливість охопити увагою найважливіші аспекти вказаного явища, надати йому необхідного теоретичного аналізу і осмислення. Звернення до наукових праць вчених, побудованих на сучасній теоретичній основі, дозволяє визначити характерні прояви цього явища, виділити властиві йому закономірності розвитку, створити необхідні уявлення про його потенційні можливості і функції у сфері художньо-конструкторської діяльності.

З урахуванням зазначеного нами визнано доцільним аналіз теоретичних положень, що характеризують естетичну культуру дизайнера, його спроможність спиратися і активно використовувати у своїй професійній діяльності естетичний досвід, акумульований на рівні естетичної культури. При цьому важливо підкреслити, що естетична культура дизайнера є тим явищем, яке ще не знайшло достатнього осмислення та висвітлення у науковій літературі. Проте, естетичний зміст діяльності дизайнерів активно обговорюється в умовах сучасної практики, поширюється та використовується в професійному середовищі, привертаючи все частіше увагу організаторів та учасників дизайн-освіти. За таких обставин набуває відчутної гостроти і актуальності питання щодо сутності та структури естетичної культури дизайнерів.

Сутність естетичної культури дизайнера. Звернення до проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів зумовлене тим, що її успішне вирішення може мати позитивні наслідки для соціальної, економічної, культурно-творчої та освітньо-виховної сфери. Адже в естетичній культурі проявляються важливі для професійної діяльності дизайнера риси та якості особистості, які спонукають до освоєння навколишньої

дійсності за законами краси, гармонії, виразності тощо. Як зазначають вчені, від сформованості естетичної культури дизайнера залежить його здатність сприймати естетичне в предметах і явищах, оцінювати та осмислювати їх у єдності змісту і форми, висувати і творчо втілювати на практиці естетичні ідеї, спрямовані на те, щоб зробити навколишнє середовище, предмети, процеси, явища красивими, гармонійними, досконалими.

Усвідомлення актуальності та значущості естетичної культури дизайнера, а також недостатнє висвітлення цього поняття у науковій літературі спонукало нас до розгляду на теоретичному рівні сутності естетичної культури дизайнера.

У науковій літературі мають спроби визначити сутність цього явища, вирішивши при цьому окремі його ознаки. До найбільш характерних поглядів вчених з цього питання нами віднесено такі, що характеризують естетичну культуру як соціально значуще явище, сукупність естетичних цінностей, засобів їх створення та вживання (В.Лозовий), як духовне утворення, яке знаходиться у співвідношенні як одиничний прояв духовної культури (А.Комарова), як спеціалізовану частину культури суспільства, що характеризує його стан з погляду його здатності забезпечувати розвиток мистецтва і естетичних відносин, а системоутворюючим елементом її є естетичні відносини і відповідна до них система естетичних цінностей (А.Беляєв), як окремий пласт художньої культури суспільства (Ю.Борєв), як сукупність матеріального, духовного і художнього життя суспільства, що безпосередньо впливають на формування у його членів специфічних духовних сил, спрямованих на створення різноманітних конкретно-чуттєвих цінностей і, перш за все, краси (М.Каган).

Погляди вчених на визначене питання мають важливе значення. Адже вони дозволяють на філософському рівні інтерпретувати це явище, подивитися на нього з конструктивних позицій, відзначивши при цьому його значення у розвитку суспільства, мистецтва і людини. Учені засвідчили, що естетична культура є невід'ємною складовою духовного розвитку суспільства. Це є важливий пласт художньої культури, міра естетичного засвоєння цінностей естетичної діяльності, умова розвитку мистецтва, сукупність матеріального, духовного і художнього життя суспільства, пов'язаного зі створенням естетичних цінностей. Дослідникам вдалося обґрунтувати на теоретичному рівні діалектичний зв'язок естетичної культури з духовним розвитком суспільства, наголосити на важливості цього явища в системі освіти і виховання.

Визначаючи естетичну культуру як суспільне та культуротворче явище, вчені зосереджують свій погляд на необхідності наближення його до суспільних вимог, потреб розвитку художньої практики та окремих видів мистецтва. Отже, естетичну культуру прагнуть визначити як невід'ємну складову соціокультурної системи, виділивши при цьому її окремі особливості змісту та функціонування [2].

Водночас, у науковій літературі ще залишається без належної відповіді питання щодо сутності естетичної культури дизайнера. Адже відомо, що естетична культура дизайнера є важливим проявом особистості, яка прагне вирішувати художньо-конструкторські завдання, приймати відповідні рішення щодо естетичної організації певного середовища, втілювати естетичне бачення предметів і явищ в умовах існуючої практики. Це вимагає розгляд естетичної культури не лише в контексті її зв'язку з духовним життям суспільства і розвитку худо-

жньої творчості. Важливим виявляється параметр естетичної культури, який засвідчує про її розвиток як духовного утворення особистості [1].

Зазначимо, що естетична культура є важливим надбанням людства в цілому, конкретного суспільства, соціальних та предметних груп, а також окремою особистості. У науковій літературі є спроби теоретично обґрунтувати естетичну культуру як суспільне явище, яке розвивається протягом історії, маючи певні механізми функціонування. Науковцям вдалося також дослідити становлення і розвиток естетичної культури певних соціальних груп. При цьому також акцентується увага на розкритті сутності та особливостей розвитку естетичної культури таких професійних груп як вчителі, військові, лікарі, працівники культури, діячі мистецтва, юристи та ін. з урахуванням змісту, характеру, способів професійної діяльності, специфіки окремих професій визначена їх естетична культура.

У сфері дизайнерської праці питання естетичної культури отримали певне висвітлення. Можна виділити декілька поглядів вчених щодо сутності естетичної культури дизайнера, а саме:

1. Естетична культура дизайнера є важливою складовою його загальноосвітньої та культурної підготовки, засвідчує про його інформованість в питаннях естетики, компетентність в галузі теорії та історії культури.
2. Естетична культура дизайнера є показником його естетичного ставлення до навколишньої дійсності, що засвідчує про його готовність до активного освоєння проявів естетичного в навколишній дійсності та мистецтві.
3. Естетична культура дизайнера є прояв його професійної майстерності, пов'язаної з умінням приймати важливі рішення щодо естетизації навколишнього середовища та втілювати їх в умовах практики.

Наведені вище наукові погляди щодо сутності естетичної культури дизайнера засвідчують, що вчені акцентують увагу переважно на зовнішніх аспектах цього явища. При цьому естетична культура дизайнера ще не аналізується з урахуванням процесів, які характеризують її цілісний характер, спроможність інтегрувати в собі певні цінності, визначити та використовувати в процесі професійної діяльності окремі способи естетичного освоєння дійсності. Необхідність такого підходу до визначення сутності естетичної культури дизайнера зумовлено тим, що це є складним за своїм змістом, структурою, способами функціонування і розвитку явищем. Його не можна аналізувати з урахуванням лише окремих проявів чи аспектів розвитку. У цьому випадку найбільш оптимальним слід вважати системний підхід, який дозволяє багатоаспектно урахувати сутнісні прояви естетичної культури фахівців з дизайну.

На основі здійсненого нами теоретичного аналізу вказаного питання зробимо висновок, що естетична культура дизайнера являє собою духовно-функціональне утворення особистості, яке забезпечує естетичне ставлення до дійсності та її освоєння за законами краси у процесі професійної діяльності. Характеризуючи особливості естетичної культури дизайнера важливо зазначити наступне:

1. Естетична культура дизайнера є важливим духовним утворенням особистості, яке акумулює в собі досвід пізнання естетичних цінностей, усвідомлення їх ролі і значення в життєдіяльності людей, бачення перспектив і необхідності освоєння дійсності за законами краси.
2. Естетична культура дизайнера є духовним утворенням, яке покликане бути функціонально активним, спроможним до встановлення плідного діалогу з проявами естетичного, їх сприймання, осмислення та втілення на практиці.
3. Естетична культура дизайнера є основою його естетичного

ставлення до предметів і явищ дійсності, що дозволяє на концептуальному рівні вибудувати власну стратегію і тактику взаємодії з естетичними цінностями.

4. Естетична культура дизайнера є критерієм його професійності, вміння використовувати необхідні засоби, форми, матеріали для досягнення творчої мети і реалізації дизайнерського проекту.

5. Естетична культура дизайнера є духовно-функціональним утворенням особистості, яке знаходиться в стані динамічного розвитку, основою якого є механізм самоорганізації, побудований на взаємозв'язку найважливіших його складових.

Теоретичний аналіз зазначеного питання дозволяє констатувати, що естетична культура дизайнера належить до складних системних духовних утворень особистості, яка спирається у своєму розвитку на суспільний досвід естетичного освоєння дійсності і, водночас, виявляє зворотну реакцію, пов'язану з функціональним забезпеченням потреб професійної діяльності та створенням умов для постійного самовдосконалення.

Структура естетичної культури дизайнера. Теоретичний аналіз цього питання зумовлено тим, що естетична культура дизайнера є духовно-функціональним утворенням, яке має певні механізми реагування на внутрішні і зовнішні процеси. Адже дизайнер у своєму ставленні до естетичних цінностей не залишається байдужим, виявляючи при цьому свої смакові уподобання, художньо-естетичні інтереси, ціннісні орієнтації, духовні потреби. Приймаючи певні рішення естетичного змісту, дизайнер може керуватися зовнішніми порадами, рекомендаціями, вимогами. Водночас, він може скористатися власним естетичним досвідом, урахувати емоційно-ціннісні уподобання, прийняти свідомо рішення щодо оцінки та використання певного естетичного об'єкта.

Можна бачити, що естетична культура дизайнера має певну структуру, характеризується логікою прийняття рішень, є внутрішньо організованою, має системний характер реагування на естетичні цінності. Усвідомлення цього спонукає нас до вивчення структури та основних складових естетичної культури дизайнера. З цією метою нами проаналізовано погляди вчених з цього питання. До таких міркувань визначено наступні:

На думку В.Нестеренко, Д.Ліхачова та ін. естетична культура суспільства і особистості має структурні утворення. До них віднесено естетичну свідомість та естетичну діяльність. При цьому зазначається, що естетична свідомість як складова естетичної культури є формою духовної, внутрішньої активності суб'єкта, що виростає з зовнішніх, матеріально-практичних форм його діяльності. Водночас, практична естетична активність суб'єкта, що стимулюється і контролюється його естетичною свідомістю, тісно з нею взаємодіє. З погляду М.Кагана, естетична культура являє собою взаємодію реально-практичної, духовно-практичної та духовно-теоретичної діяльності з сукупністю установ, що забезпечують створення, збереження і розповсюдження художніх цінностей, здійснюють художнє та естетичне виховання [4]. До структури естетичної культури В.Лозовий відносить естетичну свідомість, що відтворюється в ідеалах, потребах, настановах, смаках, поглядах, концепціях, та естетичну діяльність у праці, побуті, під час спілкування, в суспільному житті, спорті тощо. А.Комарова розширює структуру естетичної культури і вважає, що до її складу входять естетичні об'єкти і явища, вся різноманітність естетичних цінностей, естетичні знання про їх природу і функціонування; естетична свідомість людей, їх естетична діяльність і відношення; естетично спрямована поведінка і взаємовідносини людей на основі естетичних цінностей; естетичне вихован-

ня як спеціальний спосіб передачі підростаючому поколінню естетико-культурних основ, засобів естетичного засвоєння дійсності, шляхів формування естетичної свідомості [5].

У науковому виданні за редакцією А.Беляєва структура естетичної культури розглядається з двох позицій. Перша – як функціональна, до якої відноситься сукупність функціонуючих у суспільстві художніх цінностей; професійно-спеціалізована група діячів культури, що забезпечує їх функціонування; технічні засоби виробництва, тиражування і комунікації художніх цінностей; інститути культури (музеї, театри, бібліотеки, академії та ін.), що знаходяться під контролем суспільства. Друга позиція у розгляді структури естетичної культури передбачає виділення сукупності самостійних сфер естетичної діяльності, які постійно долучають до себе різні галузі суспільної практики, такі як естетична організація просторового, промислового та природного середовища людини, охоплюючи дизайн, соціальну сферу (культура побуту), дозвілля, спорт та ін., засоби масової інформації та система естетичного виховання. В.Ліпський відносить до структурного компоненту, що характеризує естетичну культуру особистості, такий як *людська чуттєвість*. Дослідник розуміє її як найвищий механізм, пов'язаний з зором і слухом. За визначенням М.Кагана, важливим компонентом естетичної культури особистості є *оцінний компонент* як можливість співвідношення форми змістові, а також тому, в якій мірі перше відповідає останньому. Підкреслено, що у вмінні людини вловлювати міру, навіть коли вона рухома і раціонально незбагненна, є важлива особливість її естетичної культури. Дослідник робить висновок, що естетична культура особистості є досить складною системою, що охоплює в собі чуттєвість, інтелектуальні, пізнавальні здібності людини, її родові та групові уявлення про прекрасне, реальні предмети і форми поведінки, що створені людиною не тільки за законами природної необхідності, але й за законами краси [5].

Таким чином, проаналізовані нами погляди вчених щодо структури естетичної свідомості особистості, дозволяють зазначити, що це питання не знаходить однозначної і вичерпної відповіді. Вчені по-різному підходять до осмислення цього питання, у результаті чого пропонуються відмінні, а часом і протилежні думки відносно того, якою має бути структура естетичної культури особистості. Саме тому нами виділено декілька аспектів наукового осмислення вказаного питання, які вимагають певного уточнення та більш глибокого вирішення.

Йдеться, передусім, про те, що у науковій літературі естетична культура особистості висвітлюється як невід'ємна складова естетичної культури суспільства. Цей аспект не викликає заперечень, проте залишається без відповіді питання щодо самоцінності і самоідентичності естетичної культури особистості. Адже це є духовно-функціональним утворенням, в якому присутні не лише загальноприйняті естетичні норми, цінності тощо, але й той естетичний досвід, який формується на рівні естетичної свідомості особистості, використовується нею у певних життєвих ситуаціях. Проте цей досвід освоєння естетичного особистістю не ідентифікується, що породжує уявлення про естетичну культуру як спрощену трансформацію естетичних відносин, які мають місце в суспільному середовищі.

На думку вчених, які досліджували природу та структуру естетичної культури особистості, в цьому духовному утворенні визначаються різні складові. Йдеться, зокрема, про такі структурні складові як естетична свідо-

мість, естетична діяльність, естетичні об'єкти і явища, естетична поведінка, естетичне виховання, людська чуттєвість, оцінний компонент та ін. Зазначені думки науковців заслуговують на увагу, водночас вимагають певного уточнення. Адже йдеться про естетичну культуру особистості як носія і виразника певних цінностей, який має активно використовувати у процесі життєдіяльності такі складові естетичної культури, які є функціонально визначеними [3]. На жаль, в науковій літературі визначений перелік складових естетичної культури має переважно мозаїчний характер і не стверджує думку про цілісність і функціональність естетичної культури особистості.

Доволі поширеною виявилася думка вчених відносно того, що естетична культура особистості являє собою сукупність естетичних цінностей, які були освоєні у процесі спілкування, пізнання світу прекрасного. Дійсно, естетична культура особистості охоплює в собі естетичні цінності, освоєні особистісно. Проте, важко погодитися з тим, що цей процес має спрощений характер і передбачає освоєння естетичних цінностей у завершеному форматі. Адже маючи певну структуру, естетична культура особистості вносить певні зміни, уточнення, виявляє оцінне ставлення до тих цінностей, які були предметом спілкування, оцінки, інтерпретації тощо. У науковій літературі ми не знаходимо відповіді на питання щодо впливу структурних складових естетичної культури особистості на процес освоєння і використання естетичних цінностей, які стали предметом уваги у процесі життєдіяльності.

Висловлені вченими думки відповідно формування естетичної культури особистості переважно спрямовані на вирішення формальних та організаційних питань, що пов'язані з діяльністю установ культури, розповсюдження художніх цінностей, творів мистецтва тощо. Водночас, залишаються без належної відповіді питання, що стимулюють функціональну активність естетичної культури та використання її внутрішнього механізму, здатного стимулювати, оцінювати, вносити певну корекцію стосовно набуття особистістю необхідного їй естетичного досвіду, посилення впливу на певні аспекти естетичної культури особистості. На жаль, в науковій літературі майже не йдеться про структурні складові, які покликані виконувати відповідні функції та забезпечувати самоорганізацію естетичної культури особистості.

Естетична свідомість є складовою естетичної культури дизайнера, яка виконує важливу роль у розвитку і функціонуванні цього духовного утворення. Адже йдеться про естетичну свідомість особистості, яка покликана інтегрувати, закріплювати, систематизувати естетичний досвід, отриманий особистістю протягом її життя, праці, навчання, дозвілля тощо. Саме естетична свідомість особистості є однією з перших складових естетичної культури, яка є зв'язуючою ланкою з цінностями, які акумульовані в культурі суспільства чи окремих соціальних груп.

Як зазначає В.Нестеренко, естетична свідомість є особливою формою відображення дійсності. Вона пов'язана з естетичною діяльністю, продовжує її, закріплює в ідеальній формі все, що суттєво для людини. Естетична свідомість фіксує способи здійснення естетичної діяльності, закріплює їх у вигляді естетичних смаків, художніх асоціацій, естетичних поглядів та теорій. Окрім того, естетична свідомість здійснює зв'язок естетичної діяльності з усією системою суспільного життя людей. Вона задає загальний хід естетичній діяльності, визначаючи її межі, спрямованість, інтенсивність. В ме-

жах естетичної свідомості відбувається осмислення результатів естетичної діяльності і їх відповідності суспільній і індивідуальній меті.

У науковій літературі визначено декілька аспектів, характерних для розвитку естетичної свідомості особистості. Йдеться про об'єктивну зумовленість естетичної свідомості, її спроможність відображати об'єктивну дійсність, відносну самостійність естетичної свідомості, яка виявляється у внутрішній активності, організованості та поетапному характері розвитку; соціально-практичну спрямованість естетичної свідомості, пов'язану з реальним втіленням в практику людей, в їх спосіб життя. Зазначені аспекти естетичної свідомості не існують самі по собі, а активно взаємодіють, зумовлюючи один одного, створюючи, тим самим, динамічну цілісність.

Серед вчених триває дискусія щодо структурованості естетичної свідомості. Так, основними і найбільш сталими компонентами естетичної свідомості суспільства вважають: естетичні почуття, що представляють специфічне переживання людиною її ставлення до дійсності; естетичні оцінки як специфічні судження про природу і суспільство, про продукти людської праці, твори мистецтва; естетичні смаки як здатність до естетичної оцінки; естетичний ідеал як уявлення про естетичну досконалість життя і досконали людину; естетичні погляди як сукупність ідей, думок, суджень про естетичне в дійсності і мистецтві; естетичні теорії як система понять про сутність естетичного, головних принципів його пізнання в дійсності і мистецтві, про природу і суспільну роль естетичної і художньої діяльності людей.

Естетична свідомість дизайнера є функціонально важливою складовою його естетичної культури, що дозволяє акумулювати, закріплювати, систематизувати, зберігати набутий естетичний досвід. Цьому покликані сприяти такі прояви естетичної свідомості дизайнера як *естетичні почуття, естетичні знання та естетичний світогляд*.

Естетична активність є складовою естетичної культури дизайнера. Її роль полягає в тому, щоб реалізувати плідний зв'язок естетичної культури з явищами, предметами та процесами дійсності і мистецтва. З цією метою особистість виявляє естетичну активність, яка пов'язана з діями спонукального, пізнавального, оцінного, творчого характеру.

Дизайнер у процесі своєї діяльності виявляє естетичну активність, що дозволяє йому проектувати можливі зв'язки з естетичними цінностями, моделювати процес їх освоєння, передбачати перспективні кроки творчого змісту, пов'язані зі створенням дизайнерської продукції, реалізацію творчих задумів та рішень. Естетична активність є об'єктивно важливою для праці дизайнера, тісно пов'язана з його естетичною, культуротворчою, художньо-конструкторською діяльністю.

У науковій літературі є спроби визначити характерні особливості та можливості естетичної активності особистості, її вплив на найважливіші види діяльності, зокрема, естетичної діяльності, пов'язаної з освоєнням дійсності за законами краси. Адже, як зазначає В.Нестеренко, розвиток естетичної діяльності являє собою послідовну зміну її різних історичних типів, кожен з яких відповідає певній культурно-історичній епосі. Специфічність кожного історичного типу естетичної діяльності виявляється в особливій спрямованості діяльності, конкретних межах поля її застосування, обсязі вихідного культурного матеріалу, естетично задоволених потреб суспільного розвитку, характерних для нього засобів поєднання окремих видів художньої, художньо-

ремісничої активності, що створюють даний тип естетичної діяльності.

Естетична активність дизайнера засвідчує про зусилля, які він виявляє по відношенню до естетичних цінностей. Адже естетичні цінності в дійсності та мистецтві не з'являються самі по собі. Для їх розкриття, сприймання, освоєння потрібні дії, до яких має бути готовий дизайнер. Саме тому його естетична активність передбачає такі способи зв'язку з естетичними цінностями як *спонукання до естетичних цінностей, освоєння естетичних цінностей та творення естетичних цінностей.*

Естетична самоорганізація є складовою естетичної культури дизайнера. Вона виконує важливу роль у розвитку, збагаченні та функціонуванні естетичної культури, створює необхідні передумови для підвищення рівня сформованості цього духовного утворення дизайнера.

Важливо зазначити, що в сучасній науковій літературі (В.Кремінь та ін.) наголошується на необхідності розвитку складних функціональних систем, здатних знаходити у своєму розвитку як зовнішні, так і внутрішні чинники, що спроможні привносити відтворений зміст, розширювати спектр зв'язків, зміцнювати саморегуляторні процеси. З цією метою пропонуються кроки, пов'язані з використанням методології синергетики, спрямованої на активне забезпечення самоорганізації системних утворень.

Естетична культура дизайнера належить до складних самоорганізуючих систем, покликаних активно використовувати існуючі зовнішні зв'язки і, водночас, реалізувати наявний внутрішній потенціал, який забезпечує поетапне підвищення рівня сформованості цього духов-

но-функціонального утворення особистості. На жаль, в сучасній теорії і практиці ще недостатньо обґрунтованими залишаються питання щодо внутрішнього механізму впливу на естетичну культуру дизайнера. Учені переважно апелюють до зовнішніх чинників впливу, мотивуючи це тим, що через зовнішні соціальні та матеріальні стимули дизайнер може певним чином реагувати на потреби суспільства, спрямовувати свої зусилля у визначеному зовні руслі художньо-конструкторського процесу. Водночас, недооцінка ролі внутрішніх чинників впливу призводить до втрати самостійності прийняття творчих рішень, суттєвого зменшення інтересу до творчої дизайнерської діяльності, згортанню духовно-функціонального потенціалу естетичної культури.

Висновки. Таким чином, естетична культура дизайнера являє собою духовно-функціональне утворення особистості, яке забезпечує естетичне ставлення до дійсності та її освоєння за законами краси у процесі професійної діяльності. Вона спирається у своєму розвитку на суспільний досвід естетичного освоєння дійсності і, водночас, виявляє зворотну реакцію, пов'язану з функціональним забезпеченням потреб професійної діяльності та створенням умов для постійного самовдосконалення, має певне змістове навантаження та чітко визначену структуру. Виявлені в ході нашого дослідження результати стануть в нагоді в подальшому при обґрунтуванні концепції процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів та визначенні педагогічних умов її ефективного застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко В.Г. Дизайн-освіта як актуальна проблема сучасної педагогічної теорії і практики // Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід. Кн.1: зб. наук. пр. / редкол.: гол. ред. М.І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. С.А. Антонович, В.П. Титаренко та ін. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2012. – С. 4–9.
2. Євтух М.Б. Методологічні засади розбудови особистісно орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі / М.Б. Євтух // Філософія освіти XXI ст. проблеми і перспективи: [Методолог. семінар 22 листопада 2000 р. Зб. наук. пр.] – Вип. 3. / За ред. В. Андрущенко. – К.: Знання, 2000. – С. 42–49.
3. Зязюн І.А. Естетичні засади розвитку особистості / І.А. Зязюн // Мистецтво у розвитку особистості: [монографія] / За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
4. Каган М.С. Начала эстетики / М.С. Каган. – М.: Искусство, 1984, 210 с.
5. Комарова А.И. Эстетическая культура личности / Алина Ивановна Комарова. – К.: Вища школа, 1988. – 152 с.

REFERENCES

1. Butenko V. H. Design-education as current problem of modern pedagogical theory and practice // Genesis and development of ethnodesign: Ukrainian and European experience. V. 1: Book of Proceedings / ed. Board: editor-in-chief M. I. Stepanenko, ex. Editor Ye. A. Antonovych, V. P. Tytarenko and others. – Poltava: V. H. Korolenko PNP, 2012. – Pp. 4-9.
2. Yevtukh M. B. Methodological outlines of development of person-orientated educational activity at higher school / M. B. Yevtukh // Philosophy of education in XXI c. problems and perspectives: [Methodolog. Seminar 22 November, 2000. Book of Abstracts] – Ed. 3 / edited by V. Andrushchenko. – K.: Znannia, 2000, pp.42-49.
3. Ziazun I. A. Aesthetic outlines of person's development / I.A.Ziazun // Art in person's development: [monograph]/edited, foreword and afterword by N.H.Nychkalo. – Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2006, 224 p.
4. Kahan M. S. Origins of aesthetics / M. S. Kahan. – M.: Iskuststvo, 1984, 210 p.
5. Komarova A.I. Aesthetic culture of person/Alina Ivanovna Komarova. – K.: Vyshcha Shkola, 1988, 152 p.

Theoretical and methodological outlines of aesthetic culture formation of future designers at higher educational establishments

V. V. Tomashevskyy

Abstract. The article is devoted to the analysis of the state of the scientific and research literature concerning the theoretical and methodological substantiation of issues related to the formation of the aesthetic culture of the individual, and future designers in particular. In his study, the author makes an attempt to determine the content and structure of the process of shaping the aesthetic culture of future designers in higher educational institutions, and makes a detailed analysis of the theoretical prerequisites for studying this problem in scientific and pedagogical literature.

Keywords: formation of aesthetic culture of future designers, theoretical and methodological foundations, content, structure.

Теоретико-методологические основы формирования эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях

В. В. Томашевский

Аннотация. Статья посвящена анализу существующего в научно-исследовательской литературе состояния относительно теоретико-методологического обоснования вопросов, связанных с формированием эстетической культуры личности, и будущих дизайнеров в частности. В своем исследовании автор предпринимает попытку определить содержание и структуру процесса формирования эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях, делает детальный анализ теоретических предпосылок изучения этой проблемы в научно-педагогической литературе.

Ключевые слова: формирование эстетической культуры будущих дизайнеров, теоретико-методологические основы, содержание, структура.